

Liturgische kleuren

RK-kerk

De verscheidenheid van kleuren van de heilige gewaden dient ertoe om zowel de eigenheid van de te vieren geloofsgeheimen als het gevoel van het voortschrijdende christelijke leven in de loop van het kerkelijk jaar effectief ook uiterlijk uit te drukken.

Bij de kleur van de gewijde gewaden dient het traditionele gebruik te worden gevolgd, namelijk:

- **Wit** (*albus*) - tijdens de [Paastijd](#) en de [Kersttijd](#); op alle feestdagen rond [Jezus Christus](#) die geen verband houden met zijn lijden; op feestdagen van de [Maagd Maria](#); feesten van de [Engelen](#); alle [feesten](#) van [heilige](#) die geen [martelaar](#) zijn; [Allerheiligen](#) (1 november); en op de feesten van [Johannes de Doper](#) (24 juni), [Johannes de evangelist](#) (27 december), de Stoel van de [Petrus](#) (22 februari) en de bekering van de [Apostel Paulus](#) (25 januari).
- **Rood** (*ruber*) - op [Palmzondag](#); [Goede Vrijdag](#); [Pinksterzondag](#); op feestdagen rond het lijden van Jezus Christus; op feesten van de [Apostelen](#), de [Evangelisten](#) en [martelaren](#).
- **Groen** (*viridis*) - op alle dagen van het jaar waar geen andere kleur is voorgeschreven. Zij is voorgeschreven op alle zondagen van de [Tijd door het jaar](#). De *Tijd door het jaar* begint na het feest van het Doopsel van de Heer tot de dinsdag voor Aswoensdag. En herbegint terug op de maandag na Pinksteren tot de zaterdag voor de Advent. Groen is derhalve een prominente liturgische kleur.
- **Paars** (*violaceus*) - tijdens de [adventstijd](#) en de [vastentijd](#) oftewel [veertigdagentijd](#) (de 40 dagen vóór [Pasen](#)). Paars kan ook gebruikt worden in de missen en officies voor de overledenen.
- **Zwart** (*niger*) - mag, daar waar dat gebruikelijk is, gedragen worden in missen voor de overledenen.
- **Roze** (mengsel van paars met wit)(*rosaceus*) - mag op zondag [Gaudete](#) (derde zondag van de Advent) en zondag [Laetare](#) (vierde zondag van de vastentijd) gedragen worden waar dit gebruikelijk is.
- Op bijzondere zeer plechtige feestdagen mogen feestelijke (= kostbare) kerkelijke gewaden worden gedragen, ook al wijkt de kleur af van die voor de betreffende dag.
- De lokale [bisschoppenconferentie](#) kan op voor bepaalde feestelijke gelegenheden aanvullende regels stellen.

(347) Reguliere missen worden gecelebreerd in de eigen kleur, in wit of in een feestkleur; Missen voor verschillende Noden echter worden gecelebreerd in de kleur van de dag of het seizoen, respectievelijk in paars als zij een boetekarakter hebben. Bijvoorbeeld nummer 31 (In tijd van Oorlog of conflict), nummer 33 (In Tijd van Hongersnood) of nummer 38 (voor de

Vergeving van de Zonden); [Votiefmissen](#) worden gecelebreerd in de kleur die past bij de mis zelf of ook in de kleur die eigen is aan de dag of het seizoen.

Orthodoxe Kerk

Het kleurenschema is in de Orthodoxe kerk niet zo sterk als in de Latijnse kerk. Er zijn in de orthodoxe kerk eigenlijk geen strikte regels van de liturgische gewaden, altaar- en lessenaarbekleding, maar een zekere praktijk heeft zich desondanks ontwikkeld. In hoofdlijnen bestaat het kleurenspectrum uit de volgende basiskleuren: wit, rood, oranje, geel, groen, lichtblauw, donkerblauw, violet en zwart.

In de kleuren zijn nuanceverschillen.

- Wit Doop, Waterwijding, Theofanie, Hemelvaart, Transfiguratie, Lazarusvrijdag, paastijd. (Feest-)dagen ter ere van de Alheilige Moeder Gods, de onlichamelijke machten en maagdelijke heiligen.
- Wit of helderrood Van Pasen tot Pinksteren°.
- Goudgroen, in alle nuances (Feest-)dagen ter ere van de prepodobniji, podvizjniki en jurodiviji, Intocht des Heren in Jeruzalem (Palmzondag), Dag van de Drie-eenheid en de dag van de Heilige Geest (Zondag en maandag van Pinksteren), pinkstertijd, gedachtenis van monniken en monialen.
- Goudgeel, in alle nuances (Feest-)dagen ter ere van de Heer Jezus Christus, profeten, apostelen en geestelijken, kersttijd en op de “normale” tijden in de loop van het jaar en op Witte donderdag, maar dan is het goudgeel iets feestelijker.
- Licht(helder)blauw (Feest-)dagen ter ere van de Alheilige Moeder Gods en de Moeder Gods-vasten, de onlichamelijke machten en maagdelijke heiligen.
- Blauw Feesten van het H. Kruis.
- Rood Kleine vastentijden en op Apostelfeesten.
- Donkerrood (Feest-)dagen ter ere van martelaren.¹

Violet of zwart² Grote Vasten en (feest-)dagen van het H. Kruis. Violet of donkerrood Feestdagen ter ere van het Kruis des Heren. Donkergroen en violet Zaterdag en zondag in de Vasten.³

Pasen begint in wit. Maar de paasliturgie en de week erna worden weer gecelebreerd in rode gewaden.

- ° Maar bij gebrek daaraan kunnen andere heldere kleuren gebruikt worden, bijv. – uitzonderlijk – blauw. In Rusland bestaat de traditie dat de priester in de paasnacht tijdens de metten, gedurende de canon, bij elk van de acht odes een ander phelonion draagt van een lichte kleur. Zodat de priester telkens in een andere kleur naar buiten komt. Dit gebeurt niet voor niets: het spel der regenboogkleuren komt sterk overeen met deze plechtigheid der plechtigheden.
- ¹ Maar – strikt genomen – horen gewaden en bekleding van een donkere, sombere kleur te zijn; zwart is immers de afwezigheid van kleur (in de regenboog komt zwart niet voor). Zwart is onder westerse invloed heel laattijdig in de Russische praktijk aanvaard
- ² In de zaterdagavondvesper tijdens de Grote Vasten worden deze kleuren weer vervangen door zwart, tijdens de lezing van het gebed: “Verwaardig U, Heer, ons deze

nacht zonder zonde te bewaren. Gezegend zijt Gij, Heer, God onzer Vadersen...”, tot na de Liturgie van de Voorafgewijde Gaven van vrijdag.

- ³ De verandering van kleur op tijdens de Liturgie van Stille Zaterdag heeft plaats tijdens het gezang: “Sta op, o God, oordeel de aarde want alle volkeren behoren U toe” – na de apostellezing.
- De huidige Russische oestav (rubrieken) schrijven voor, dat bij de panichida of uitvaart donkere kleuren gedragen worden, maar er is ook een oudere praktijk, die de voorkeur geeft aan heldere gewaden.
- Op Witte Donderdag is de kleur van de gewaden donkerrood, hoewel de altaarruimte geheel in het zwart blijft. Het altaarkleed is wit.

In de vastenperiodes worden de kleuren donkerblauw, violet, donkergroen, donkerrood en zwart gedragen. De laatste kleur wordt voornamelijk tijdens de Grote Vasten gebruikt. In de eerste week van deze vasten en op de werkdagen van de overige weken is de kleur zwart. Op zondagen en bij feesten: donker met afwerking in goud en/of kleuren. Begravenissen worden in de regel in witte gewaden voltrokken. In Rusland werd het eerste officiële voorstel zich zo veel mogelijk in zwart te kleden gedaan in 1730 aan de Petersburgse geestelijkheid voor deelname aan de begrafenisplechtigheid van tsaar Peter II. Sindsdien vormen zwarte gewaden een vast attribuut in begrafenis- en vastendiensten.

In de canon voor liturgische kleuren heeft oranje geen eigen “plaats”. Desalniettemin is deze kleur in de Kerk aanwezig sinds de vroegste tijd. Oranje is een verfijnde nuance, waarvan de betekenis menig oog ontgaat. Als samenvloeiing van rood en geel is hij voortdurend onderhevig aan verschuivingen: indien hij naar geel neigt, wordt hij als geel waargenomen (goud heeft dikwijls een oranje weerschijn) en indien rood domineert, als rood. Een dergelijke instabiliteit van oranje heeft deze kleur de gelegenheid ontnomen een vaste plaats in te nemen tussen de algemene aanvaarde kleuren voor de gewaden. Maar in de praktijk treedt hij vaak op in kerkelijke gewaden die ofwel voor geel, ofwel voor rood doorgaan.

Protestantisme[bewerken]

In navolging van het katholieke, westerse gebruik van liturgische kleuren, gebruiken sinds het einde van de [twintigste eeuw](#) ook [voorgangers](#) binnen verschillende [protestantse](#) kerken in toenemende mate deze liturgische kleuren. In de [lutherse](#) kerkgenootschappen van [Scandinavië](#) waar het [kazuifel](#) gehandhaafd werd, draagt men reeds langer klederen in de liturgische kleuren. In [Calvinistische](#) kerken van orthodoxe snit wordt dit gebruik veelal afgewezen

Liturgische kleuren

Deze kleurwijzer is een vervolg op de handreiking voor het gebruik van liturgische kleuren in Dienstboek – *een proeve*, deel I, Schrift – Maaltijd – Gebed, blz. 942-943.

Zie voor de verbinding van liturgische kleuren met liturgische kleding de desbetreffende paragraaf in de inleiding van het hoofdstuk ‘Ingebruikneming van kerkgebouwen’.

De verbinding van specifieke kleuren met de seizoenen en feesten van het liturgisch jaar vindt haar achtergrond in de traditie van de kerk. In de bijbel wordt wit – en goud als intensivering van wit – met zuiverheid en met feest verbonden. Rood is traditioneel verbonden met bloed, geel met energie, purper met

waardigheid, groen met groei, lichtblauw met hoop, donkerblauw, paars en zwart met inkeer, wanhoop en rouw.

Het gebruik van kleuren is in de eerste plaats verbonden met de feesten, zondagen en gedenkdagen van het liturgisch jaar. Het liturgisch jaar volgt de heilsdaden van Jezus Christus en geeft daarmee kleur, ritme en ordening aan het leven van de gemeente. Is er bij een viering geen aanleiding om te kiezen voor een specifieke kleur, dan wordt de kleur van de dag of de tijd gevolgd.

Wit is de enige kleur die sterk in de heilige Schrift is gefundeerd: in de hemelse eredienst dragen de getuigen witte gewaden.

Zij zijn gewassen of gedoopt in het bloed van het Lam (Openbaring 7:9,14). Het is bovendien de kleur van de voltooiing van het koninkrijk der hemelen (Openbaring 3:4). Wit is dan ook de kleur van de *doop*: de dopelingen worden met witte gewaden bekleed. Omdat het licht van Pasen hen die in Christus gestorven zijn, verlicht, kan ook bij de uitvaart de kleur wit gebruikt worden.

Wit of goud is eveneens de kleur van een feestelijke gebeurtenis.

Te denken is dan uiteraard aan een *trouwviering*. Maar zeker ook aan de *ingebruikneming van kerkgebouwen*: het kerkgebouw is onder meer een verwijsplaats naar de gouden stad, het hemelse Jeruzalem, waar Christus alles in allen is. Vanuit dit perspectief kan ook de huiszegen als een door wit gekleurd feest gelden.

Liturgische kleuren

Rood is de kleur van het bloed en van het vuur. Het verwijst daarom naar het bloedgetuigenis van de martelaren en naar het vuur van de Geest. Rood is daarom passend voor de bevestiging van ambtsdragers of de inleiding in een bediening. In het evangelie zegt Christus: 'Een slaaf is niet meer dan zijn meester. Ze hebben mij vervolgd, dus zullen ze ook jullie vervolgen' (Johannes 15:20).

Paars is de kleur geworden van inkeer, boete en rouw. Dat betekent dat bij de bediening van de verzoening paars de kleur zal zijn. Bij de uitvaart kunnen er situaties zijn waarbij liever voor paars dan voor wit gekozen wordt.

Groen is verbonden geraakt met het 'gewone' leven van de kerk. Wordt er geen specifieke kleur verlangd, dan is groen de gebruikelijke kleur.

De in de kerken in Nederland thans gebruikelijke kleursymboliek is:

Rood is de kleur van het bloed en van het vuur. Het verwijst daarom naar het bloedgetuigenis van de martelaren en naar het vuur van de Geest. Rood is daarom passend voor de bevestiging van ambtsdragers of de inleiding in een bediening. In het evangelie zegt Christus: 'Een slaaf is niet meer dan zijn meester.

Ze hebben mij vervolgd, dus zullen ze ook jullie vervolgen' (Johannes 15:20).

Paars is de kleur geworden van inkeer, boete en rouw. Dat betekent dat bij de bediening van de verzoening paars de kleur zal zijn. Bij de uitvaart kunnen er situaties zijn waarbij liever voor paars dan voor wit gekozen wordt.

Groen is verbonden geraakt met het 'gewone' leven van de kerk. Wordt er geen specifieke kleur verlangd, dan is groen de gebruikelijke kleur

De in de kerken in Nederland thans gebruikelijke kleursymboliek is:

Doop en belijdenis	wit
Maaltijd van de Heer	kleur van de dag/tijd
Bevestiging en verbintenis van Ambtsdragers	rood
Inleiding in een bediening	rood
Bediening van de verzoening Zegeningen	paars
Dankzegging na geboorte of adoptie	kleur van de dag/tijd
Reiszegen	kleur van de dag/tijd
Zegening en zalving van zieken	kleur van de dag/tijd
Huiszegen	wit of kleur van de dag/tijd
Tafelzegen	kleur van de dag/tijd
(Her)ingebruikneming van kerkgebouwen:	wit
Ingebruikneming voorwerpen voor de eredienst	wit
Buitengebruikstelling van kerkgebouwen:	kleur van de dag/tijd
Trouwviering	wit
Uitvaart en rouw	wit of paars